

El grau de protocol i organització d'esdeveniments al context espanyol i europeu

Maria del Mar Perelló

María José Moreno

RESUM

L'estudi del protocol i l'organització d'esdeveniments és relativament recent en el context espanyol universitari. Tan sols sis universitats l'ofereixen a nivell de titulació de grau. No obstant això, es tracta d'una formació amb àmplia tradició en la resta d'Europa i del món. Aquest treball forma part d'una recerca major i aquí es presenta el Grau en Protocol i Organització d'Esdeveniments, que s'imparteix a l'Escola Universitària de Turisme 'Felipe Moreno' (centre adscrit a la Universitat de les Illes Balears). Es mostra una anàlisi d'aquesta titulació en el context espanyol i europeu. Per a això, s'ha dut a terme una recerca de caràcter exploratori i descriptiu.

RESUMEN

El estudio del protocolo y la organización de eventos es relativamente reciente en el contexto español universitario. Tan solo seis universidades lo ofertan a nivel de titulación de grado. Sin embargo, se trata de una formación con amplia tradición en el resto de Europa y del mundo. Este trabajo forma parte de una investigación mayor y aquí se presenta el Grado en Protocolo y Organización de Eventos, que se imparte en la Escuela Universitaria de Turismo 'Felipe Moreno' (centro adscrito a la Universidad de las Islas Baleares). Se muestra un análisis de esta titulación en el contexto español y europeo. Para ello, se ha llevado a cabo una investigación de carácter exploratorio y descriptivo.

I. L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

El camí cap a la construcció de l'espai europeu d'educació superior (EEES) es va iniciar amb la signatura de la Declaració de la Sorbona (1998) i de la Declaració de Bolonya (1999). Estava previst que tots els canvis haguessin culminat l'any 2010, la qual cosa implicava la transformació dels plans d'estudi. Però no tots els països, incloent-hi Espanya, van completar les reformes a temps, ja que es va trigar a comprendre l'essència de l'EEES, un procés que va detectar mancances en els sistemes educatius europeus i va proposar una sèrie de reformes per a igualar l'educació superior en tots els països.

El model de l'EEES es va anar complementant després de les successives reunions dels ministres d'Educació (Bucarest, 2012; Budapest-Viena, 2010; Bergen, 2005; Berlín, 2003; Londres, 2007; Lovaina, 2009; Praga, 2001) centrant la seva actuació en la construcció d'un sistema d'educació superior comprensible i semblant, basat en un marc comú de qualificacions amb la implantació del Suplement Europeu al Títol, l'adopció d'una escala de titulacions en tres nivells (grau, màster i doctorat) amb un sistema de crèdits compartit, l'European Credit Transfer System (ECTS), i una educació centrada en l'alumne que li permeti una mobilitat lliure de traves en tot l'EEES.

Haug, Mora i Salaburu (2011, p. 27) recullen que el Procés de Bolonya suposa un diàleg entre els governs, institucions d'educació superior i els mateixos estudiants implicats, l'objectiu comú dels quals és apostar per la mobilitat, la competitivitat internacional, l'ocupabilitat, el desenvolupament de l'educació superior i la conciliació entre els sistemes que garanteixen la qualitat de l'ensenyament en cadascun dels països.

No podem negar que el Procés de Bolonya ha reformat el panorama de l'educació superior a Europa. Tots els països han dut a terme canvis significatius que han motivat la creació de l'espai europeu d'educació superior i han possibilitat un sistema que respon a les demandes de la societat. Les estructures d'educació superior han canviat, s'han desenvolupat sistemes de garantia de qualitat i s'han posat en marxa mecanismes per a la mobilitat d'estudiants i professors. Tot això es tradueix en la gran oportunitat de la universitat espanyola per a equiparar-se amb la resta d'Europa oferint una formació de qualitat i una oferta de títols que li permeti ser competitiva. En aquest sentit, no estranya la recent implantació dels estudis oficials en matèria de protocol i organització d'esdeveniments a Espanya.

Bolonya va representar el marc ideal per a desenvolupar uns estudis de grau, la demanda del qual constava des de 1995 per part dels professionals de l'àmbit, els qui van fer la primera petició oficial en el I Congrés Internacional de Protocol, a Oviedo, sol·licitant el reconeixement oficial dels estudis de protocol per part del Ministeri. En l'actualitat, s'ofereixen sis titulacions a Espanya: Grau de Protocol i Organització d'Esdeveniments, a la Universidad Camilo José Cela (UCJC), des de 2010; Grau de Protocol, Organització d'Esdeveniments i Relacions Institucionals, a l'Insitut Mediterraneo de Estudios de Protocolo (centre adscrit a la Universidad Miguel Hernández, UMH), des de 2012; Grau en Protocol, Organització d'Esdeveniments i Comunicació Corporativa, a la Universidad Rey Juan Carlos (URJC), des de 2014; el Grau en Protocol i Organització d'Esdeveniments, a l'Escola Universitària de Turisme 'Felipe Moreno', EUTFM (centre adscrit a la Universitat de les Illes Balears), des de 2015; Grau en Protocol i Organització d'Esdeveniments, de la Universidad del Atlántico Medio (UNIDAM); i Grau en Comunicació Corporativa, Protocol i Organització d'Esdeveniments, a la Universidad Antonio de Nebrija (UAN), tots dos des de 2017. Pel que fa a la resta d'Europa, existeix una tradició àmpliament estesa, especialment al Regne Unit, d'aquests estudis sota la denominació *Event Management* (terme europeu homòleg).

Els estudis de protocol i organització d'esdeveniments abasten l'assessorament, planificació i organització d'esdeveniments en institucions o entitats, tant en l'àmbit nacional com internacional, a més de l'aplicació de les normes i tradicions actuals del cerimonial en profit de la societat. Així doncs, l'interès acadèmic d'aquests estudis radica en el coneixement de la disciplina i de les seves relacions de poder al llarg de la història de la nostra societat, coneixent la tradició de les diferents cultures de la humanitat, les relacions socials, les normes i regles i les relacions internacionals. A tot això hi hem de sumar allò que comporta el concepte modern del protocol: coneixement de les arts gràfiques, de la creativitat del missatge, de l'escenografia, entre altres. No és d'estranyar que el dels esdeveniments, es consideri, un sector, com afirma Esquerre (2012), "amb moltíssim futur [...]. Som un sector fort. Els informes demostren que els esdeveniments s'afermen com una eina de comunicació, responent millor a la crisi que el màrqueting [...]. La importància del sector d'esdeveniments al nostre país queda patent en la seva aportació al PIB, estimada en un 7 %".

Amb l'oficialització dels estudis a nivell de grau i de postgrau, i tenint en compte l'interès acadèmic, professional i científic que això comporta, és necessari aportar a aquesta disciplina recerques científiques i treball de camp. La recerca teòrica en protocol i organització d'esdeveniments s'ha realitzat des del pla històric, el jurídic i de la comunicació. El creixement constant de publicacions científiques periòdiques en les quals es descobreixen treballs de professionals de l'organització

d'esdeveniments, juntament amb els treballs de prestigiosos periodistes, antropòlegs, psicòlegs, entre altres; la millora de la qualitat dels treballs publicats; l'organització de congressos i esdeveniments internacionals (destaquem el Congrés Internacional de Protocol, que se celebra anualment, i els congressos als qual dona suport l'Association for Events Management Education, AEME, que integra més de 100 universitats del món) demostren l'evolució del protocol i organització d'esdeveniments, i de les inquietuds dels professionals de l'àmbit.

Així mateix, la majoria de les publicacions científiques existents en l'àmbit manifesten una clara relació amb les divulgacions de l'àmbit universitari, quedant patent el fervent suport per part de les institucions d'educació superior per a la recerca, l'anàlisi i la difusió en el protocol i l'organització d'esdeveniments.

Cal destacar en aquest punt els precedents en qüestió de recerques i estudis similars al que aquí es proposa. Des de 2010 han proliferat les publicacions entorn del nou escenari educatiu en totes les disciplines. De la revisió bibliogràfica realitzada podem destacar diferents autors i treballs. Joan Maria Senent (2004 i 2005) va treballar en l'àmbit de la pedagogia i va realitzar diverses anàlisis comparades de titulacions a Europa buscant conèixer les situacions dels diferents països per a establir tendències generals a Europa; la recerca de la Xarxa ALFA EVEDMUS (2008) tenia com a objectiu indagar en els plans d'estudi actualment implantats de Formació del Professorat en Educació Musical a Europa i Amèrica Llatina per a produir coneixement de les seves condicions, causa i formes en la construcció del coneixement musical i educatiu que s'està realitzant en la pràctica; l'anàlisi comparativa dels plans d'estudis de la Llicenciatura de la Universitat Autònoma de Sinaloa (Mèxic) i el Grau de la Universitat Politècnica de Madrid (Espanya) de Francisco José Álvarez i Clemente García (2010), que integra un estudi comparat entre titulacions de diferents països; Sotelo i Marcos (2007) van reflexionar sobre l'ensenyament del periodisme en el context de l'EEES; Gallareta (2008) va presentar una anàlisi comparativa dels plans d'estudi de la Llicenciatura de Publicitat de Mèxic, l'Argentina i Colòmbia, i de la mateixa manera ho va fer López (2010) amb la formació de periodistes al Brasil, Puerto Rico, Portugal i Espanya; Pilar Sánchez-García va presentar la seva tesi doctoral, el 2014, sobre la llicenciatura i el grau en Periodisme, en una anàlisi comparada abans i després de la implantació del Pla Bolonya i ha presentat diverses publicacions entorn d'aquesta recerca des de llavors.

2. OBJECTIU I METODOLOGIA

L'objectiu d'aquest treball és mostrar el lloc que ocupa el Grau en Protocol i Organització d'Esdeveniments de l'EUTFM (centre adscrit a la Universitat de les Illes Balears) entre les diferents titulacions de Protocol i Organització d'Esdeveniments del context espanyol i europeu. Es presenta una anàlisi comparativa dels programes oferts a Espanya (6) i una selecció dels oferts en la resta d'Europa (9). Les hipòtesis de partida són:

- que les titulacions ofertes a Espanya mostren un caràcter més generalista en l'àmbit de la comunicació enfront de les titulacions ofertes en la resta de l'EEES, més centrades en l'àmbit de l'empresa, el turisme i l'hostaleria, i amb una estructura de matèries molt més específica;

- que excepte a Espanya tota la formació s'imparteix en anglès;
- que en els plans oferts a Europa no hi ha assignatures de contingut de Protocol;
- que existeix un major pes de càrrega pràctica que teòrica,
- que la durada dels plans d'estudi difereix en els diferents països i que a Espanya tots els graus són de quatre anys de durada.

La metodologia utilitzada ha estat l'anàlisi de contingut quantitatiu descriptiu, procediment pensat per a estudiar informació arxivada a través de la creació de categories per a obtenir dades objectives (Wimmer i Dominick, 1996). La comparació dels plans d'estudi seleccionats neix de l'anàlisi quantitativa amb una exposició de resultats percentuals i gràfics per a posar xifres a les qüestions anteriorment plantejades.

La mostra seleccionada es concreta en els plans d'estudi de les universitats seleccionades, i les assignatures que els conformen. S'ha considerat l'univers complet del context espanyol dels 6 títols de grau existents fins a avui (maig 2019) i una mostra de 9 plans d'estudi europeus: cinc d'Anglaterra (Bournemouth University, Birmm Brighthon, Glasgow Caledonian University, University of Greenwich, University of Derby), un d'Irlanda (Dublin Insitute of Technology), un de Portugal (Instituto Politécnico de Leiria), un de França (Franche-Compte Université) i un d'Alemanya (Karlshochschule International University). Quant a les assignatures objecte d'anàlisi podem dir que s'analitzen 588 matèries.

La plantilla d'anàlisi proposada ha seguit la línia de l'establerta per Sánchez-García (2015) per ser clara i adequar-se a l'examen que es pretén.

QUADRE I. VARIABLES I CATEGORIES D'ESTUDI

CATEGORIES							
VARIABLES	EIX TEMÀTIC	Protocol	Organització d'esdeveniments	Altre	Transversal		
	CARÀCTER	Teòric	Pràctic				
	IDIOMA D'IMPARTICIÓ	Castellà	Francès	Anglès	Alemany	Portuguès	Altres
	ANY	1r	2n	3r	4t		

La variable *eix temàtic* diferencia matèries que s'especialitzen en protocol, organització d'esdeveniments, un altre àmbit de coneixement (comunicació, empreses, turisme, etc.) i matèries transversals, complementàries aquestes al camp d'estudis.

La variable *caràcter* diferencia assignatures teòriques de pràctiques. Per a això s'ha tingut en compte la seva denominació. Es consideren teòriques aquelles que inclouen en la seva denominació: *història*,

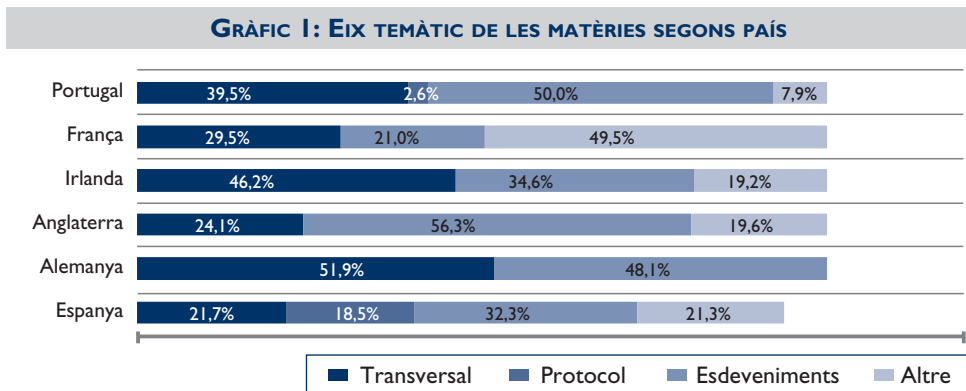
principis, fonaments, teoria deontològica, estudi, conceptes i introducció (Sánchez-García, 2015). Les assignatures pràctiques són totes aquelles que sent específiques de la disciplina requereixen de forma imprescindible d'un aprenentatge col·laboratiu, basat en la pràctica d'estudis de cas, treballs i tasques específiques.

Quant a l'idioma s'indica la llengua en què són impartides cadascuna de les matèries previstes en el pla d'estudis. Pel fet que comparem universitats de diferents territoris s'han determinat els idiomes oficials de cada país, més "altres" (qualsevol altre possible idioma que s'imparteixi).

3. RESULTATS I CONCLUSIÓ

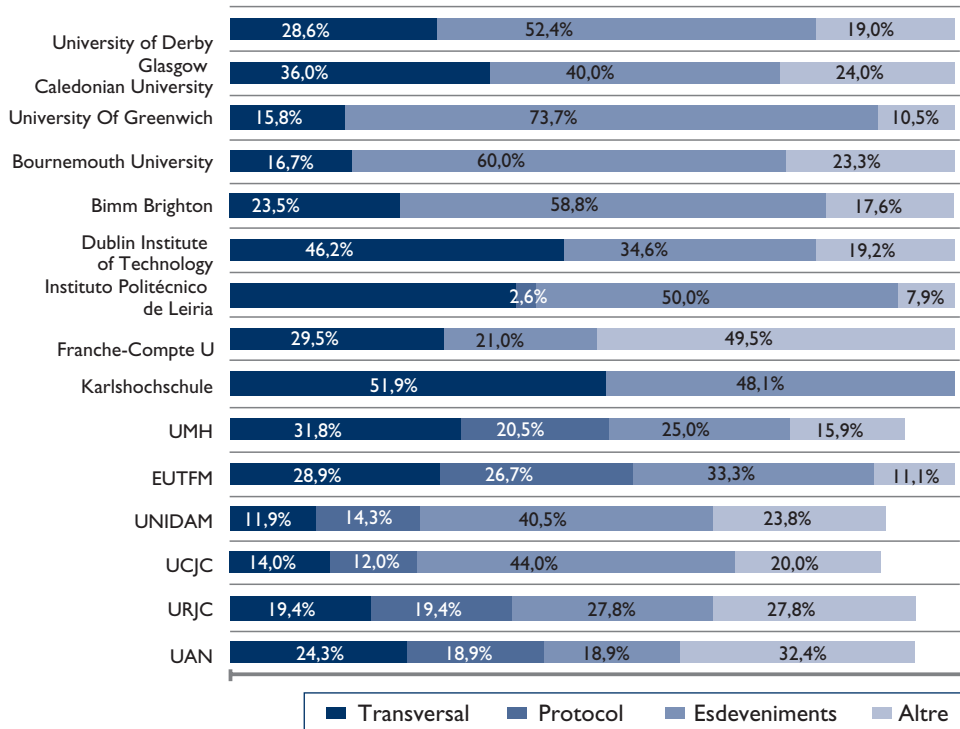
Amb el propòsit de poder donar resposta a les hipòtesis plantejades, es mostren els resultats de forma gràfica a partir de l'anàlisi realitzada en el programari informàtic.

En aquesta línia, en primer lloc podem comprovar que predomina l'eix temàtic d'esdeveniments i que l'eix *protocol* únicament està present a Portugal (2,6 %) i Espanya (18,5 %). A més, la transversalitat de matèries està consolidada en tots els països, sobretot a Alemanya. És curiós que a França domini l'eix *altre*, concretament la disciplina de comunicació ja que és la via típica d'accés a l'especialització en esdeveniments. Podem afirmar que la hipòtesi "a Europa no s'imparteixen assignatures en protocol" es compleix.

La Figura 2 se centra en l'eix temàtic segons les universitats estudiades. Podem observar el pes de l'eix *protocol* en aquelles institucions en les quals sí que apareix, sent el grau de l'EUTFM (adscrita a la Universitat de les Illes Balears) la titulació que més matèries de la disciplina de protocol imparteix. Al mateix temps es pot veure que tant Irlanda (46,2 %) com Alemanya (51,9 %) donen importància a les matèries transversals, mentre que els graus anglesos són molt més específics i centrats en la disciplina concreta (en aquest cas, esdeveniments). Quant a l'eix *altre*, la hipòtesi inicial argumentava que a Espanya dominava l'àmbit de la comunicació enfront del de l'empresa i l'hostaleria, la qual cosa es compleix excepte amb l'excepció francesa que també domina l'àmbit de la comunicació en les titulacions d'esdeveniments.

GRÀFIC 2: EIX TEMÀTIC DE LES MATÈRIES SEGONS UNIVERSITAT

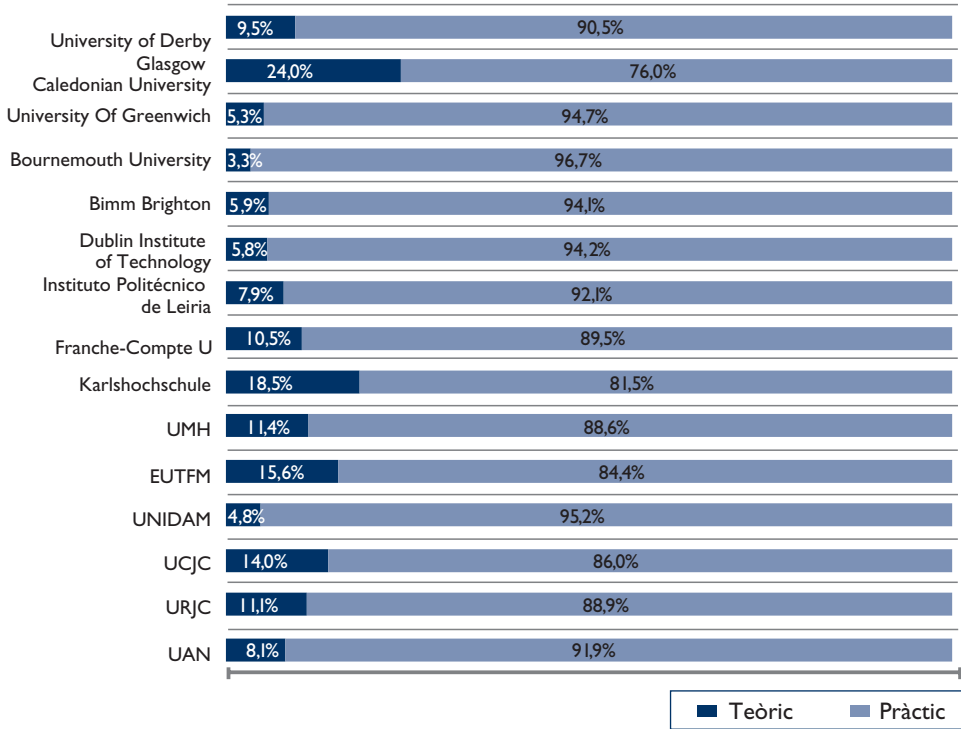

A continuació es pot veure el pes del caràcter de les matèries en les universitats. En la totalitat dels títols estudiats la pràctica preval sobre la teoria, la qual cosa concorda amb els principis del Procés Bolonya centrant l'atenció en l'alumne i el seu treball autònom i donant menor pes a la classe magistral (la major càrrega teòrica es concentra en el primer any de docència). La hipòtesi proposada "existeix un major pes de càrrega pràctica que teòrica" també es compleix.

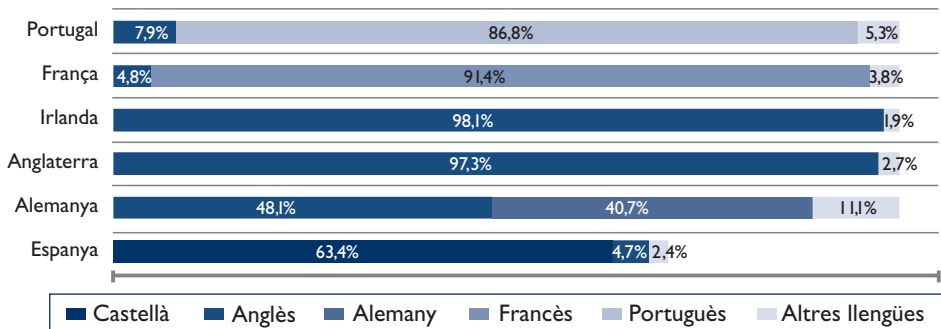
La hipòtesi de partida quant a idiomes deia que, excepte a Espanya, tota la formació s'imparteix en anglès. En aquest cas, es veu que la hipòtesi no es compleix ja que, a excepció d'Anglaterra i Irlanda, on l'idioma matern és l'anglès, en la resta de països la formació s'imparteix en la llengua pròpia del territori.

Si observem en les pròpies institucions, comprovem que l'anglès està present en totes les titulacions, en major o menor mesura, ocupant sempre el primer o segon lloc. Destaca que dues universitats espanyoles, concretament UAN i URJC, ofereixen la formació completa del grau en llengua anglesa i espanyola. És interessant veure també que en el cas alemany es dona la meitat de la formació en alemany (durant el primer curs) i l'altra meitat en anglès (la resta de cursos).

GRÀFIC 3: CARÀCTER DE LES MATÈRIES SEGONS UNIVERSITAT

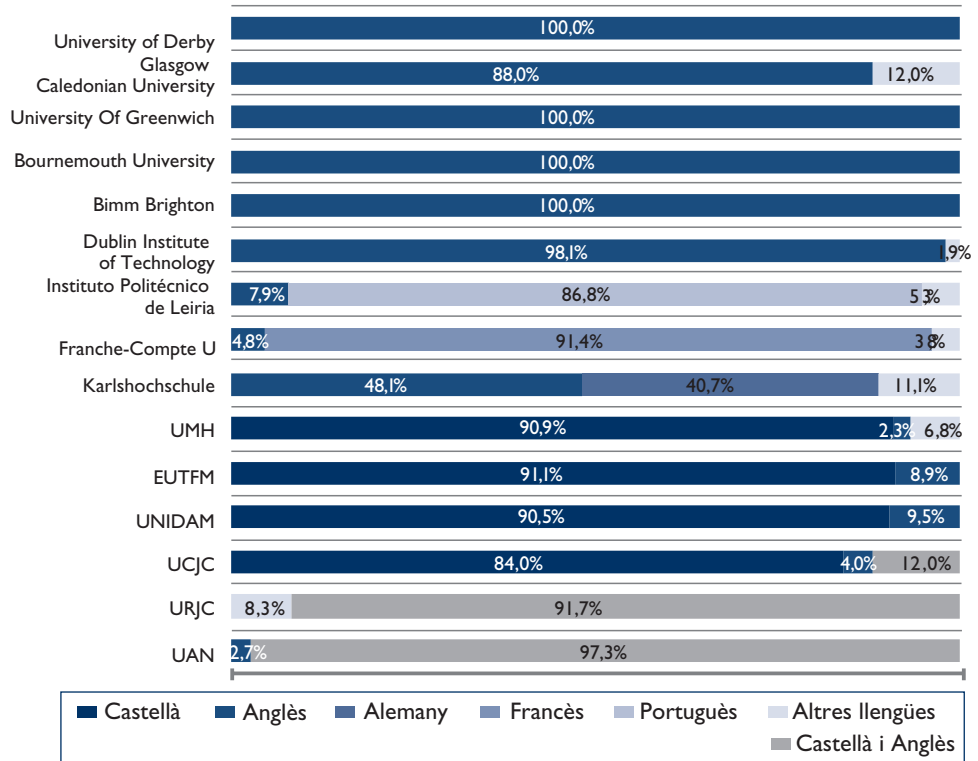

GRÀFIC 4: . IDIOMA DE LES MATÈRIES SEGONS PAÍS

Pel que fa a la durada dels estudis, a Espanya predomina el model 4+1, si bé la UNIDAM ha apostat per un grau de tres anys verificat recentment (finals de 2017). En la resta d'Europa predomina el model 3+2, comptant amb algunes excepcions. Aquesta dualitat suposa un inconvenient per a la mobilitat d'alumnes, per exemple espanyols, a altres universitats.

GRÀFIC 5: IDIOMA DE LES MATÈRIES SEGONS UNIVERSITAT

En conclusió, podem dir que el grau que s'imparteix a l'EUTFM és el que més atén la disciplina del protocol en comparació amb els seus homòlegs espanyols i sobretot amb les titulacions europees, on aquesta disciplina està totalment desvinculada de l'àmbit dels esdeveniments. Aquesta titulació comparteix en gran manera l'eix temàtic d'empresa i hostaleria amb els graus europeus, però no s'hi equipara en la durada de la formació.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Álvarez, F. J. i García, C. (2010). «Un pequeño análisis comparativo de los estudios superiores de Informática entre el noroeste de México y España: el caso de la UASy de la UPM». *Revista iberoamericana de Educación*. Vol. 53, p. 5. Recuperat de: <<http://www.rieoei.org/deloslectores/3719Alvarez.pdf>>

Arostegui, J. L. (2010). «Formación del profesorado de música: planes de estudio en Europa y América Latina». *Revista de curriculum y formación del profesorado*, 14 (n. 2), pàg. 1-5.

Conexo (27 de desembre de 2012). Paula Izquierdo: «La importancia del Sector de Eventos en España queda patente en su aportación al PIB, estimada en un 7%». *Conexo.net Diario on line de Congresos, Reuniones e Incentivos*. Recuperat de: <<http://www.nexotur.com/conexo/paula/izquierdo/importancia/sector/eventos/espana/queda/patente/su/aportacion/al/pib/estimada/7/54438/>>

Gallareta, C. (2008). «Análisis comparativo de los planes de estudio de la Licenciatura de Publicidad de México, Argentina y Colombia». *Creación y Producción en Diseño y Comunicación*, 15, pàg. 53.

López García, X. (2010). «La formación de los periodistas en el siglo XXI en Brasil, España, Portugal y Puerto Rico». *Revista Latina de Comunicación Social*, 65, pàg. 231-243. Doi: 10.4185/RLCS-65-2010-896-231-243.

Salaburu, P.; Haug, G. i Mora, J. G. (2011). *España y el Proceso de Bolonia, un encuentro imprescindible*. Madrid: Academia Europea de Ciencias y Artes.

Sánchez-García, P. (2014). «Un siglo de enseñanza periodística en España: de la primera Escuela de Periodismo a la adaptación de los estudios en el Espacio Europeo de Educación Superior (EEES)». Tesi doctoral inèdita. Universidad de Valladolid, Valladolid.

Senent, J. M. (2004). «Análisis comparado de los estudios superiores de educación en Europa». *Programa de Convergencia Europea. Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación*. Madrid: España

Senent, J. M. (2005). «Los estudios de pedagogía en Europa en el contexto de la implantación del proceso Bolonia y la situación de la Educación Comparada». *Revista Española de Educación Comparada*, 11, pàg. 95-133.

Sotelo, J. i Marcos, J. C. (2006, setembre). «Una reflexión sobre la metodología docente para la enseñanza del periodismo en el marco del Espacio Europeo de Educación Superior». Comunicació presentada al Congreso Internacional La renovación de metodologías docentes en su adaptación al Espacio Europeo de Educación Superior. Valladolid: España.

Wimmer, R. D. i Dominick, J. R. (1996). *La investigación científica de los medios de comunicación: una introducción a sus métodos*. Barcelona: Bosch.